

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Boekbespreking van: Models of Political Economy

Bruin, G.P. de

Citation

Bruin, G. P. de. (1981). Boekbespreking van: Models of Political Economy. *Acta Politica*, 16: 1981(3), 415-418. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/3452231>

Version: Publisher's Version

License: [Leiden University Non-exclusive license](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/3452231>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Wat van belang is bij het bekijken van interorganisationele samenwerkingsverbanden is een conceptualisering van de relaties tussen organisaties. Als een netwerk wordt gedefinieerd als 'de objectieve structuur van onderlinge betrekkingen (de structuur) en het patroon van gegroeide verstandhoudingen tussen afhankelijke organisaties (de cultuur)' (p. 22), dan moet men ook categorieën voor die structuur en cultuur aangeven en in voorkomende gevallen toetsen of er sprake is van een netwerk. Door er meteen vanuit te gaan dat het stelsel van sociale verzekeringen een netwerk is of dat de bedrijfstak scheepsbouw een netwerk vormt slaat men een belangrijke stap over.

Wassenberg c.s. wijken daarmee af van wat een gebruikelijke omschrijving van netwerken leek te zijn: informele interactiepatronen tussen personen. Voor Felling¹ zijn netwerken tijdelijke coalities die uiteenvallen, wanneer de centrale figuur zich terugtrekt. Volgens Felling kan ook nog een quasi-groep worden onderscheiden, een verzameling personen tussen wie een mate van georganiseerde interactie plaats vindt, doch waar de tijdelijkheid overheerst. Dit structurele element van een centrale figuur of organisatie vinden we bij Wassenberg c.s. niet terug.

Evenmin spreken de auteurs zich uit over de vraag waaruit de relaties tussen organisaties bestaan. Een mijns inziens duidelijker conceptualisering van interorganisationele netwerken vinden wij bij Galaskiewicz.² Hij stelt dat organisaties vanuit een gepercipieerd eigen belang uitwisselingsrelaties met andere organisaties aangaan, om hulpmiddelen voor eigen behoeften te verwerpen. Het aggregaat van deze uitwisselingen vormt dan een 'community-wide' netwerk, ofwel een institutioneel netwerk. Hij onderzoekt drie soorten netwerken, al naar gelang de basis van de uitwisseling: geld, informatie en steun. Als maten voor de structuur van deze netwerken neemt hij de centraliteit en de nabijheid van organisaties. Het voordeel van deze benadering is dat inhoud wordt gegeven aan de relaties tussen organisaties en dat het startpunt voor de analyse de individuele organisatie blijft, zonder mesoniveau.

Het is overigens de vraag hoe hard het verwerpen van de micro- of macrobenadering voor de auteurs van *Netwerken zelf* is: ook Wassenberg stelt dat een individuele organisatie wel als een netwerk gezien kan worden. Voor Edelman Bos is de strategie van een individuele organisatie in relatie tot de vraag wel of niet samenwerken van wezenlijk belang. Aan de andere kant verbindt Van Duyn de neiging van netwerkvorming expliciet aan macro-economische verschijnselen zoals depressie en groei.

De belangrijkste winst die geboekt wordt, is niet het verwerpen van de micro- of macro-benadering, maar het erkennen dat een organisatie geen gesloten geheel is, maar voortdurend in onderhandeling is met organisaties in zijn omgeving. Of daaruit regionale clusters, sectorale verbanden e.d. ontstaan is een empirische vraag. Bepaalde samenwerkingsverbanden resulteren in nieuwe instituties, een netwerk met een gemeenschappelijk besluitvormend orgaan volgens Edelman Bos. De vraag is of hier nog sprake is van een netwerk of gewoon van een nieuwe organisatie. Het is jammer dat de definitie van een netwerk daar geen uitsluitel over geeft.

Een ander verschil met de traditionele netwerk-benadering is de probleemstelling. Bij het onderzoek *Graven naar Macht*, bij Felling en bij Galaskiewicz zijn netwerken instrumenten om bijvoorbeeld politieke of economische macht uit te oefenen. Zo zou men kunnen verwachten dat bedrijfskunde-docenten hun licht hadden laten schijnen over de vraag hoe en onder welke omstandigheden netwerken kunnen helpen – instrumenteel kunnen zijn – bij het oplossen van bepaalde individuele or-

ganisatieproblemen. Kooiman bijvoorbeeld heeft als probleemstelling onder welke voorwaarden besturen door netwerken effectief is, terwijl Wassenberg en Van Duyn het wanneer en waarom van netwerken als probleemstelling hanteren. In één van de bijdragen had bijvoorbeeld de studie van Braam naar invloed van bedrijven op de overheid genoemd kunnen worden. Eén van diens bevindingen was namelijk dat het lid zijn van een belangenorganisatie, een samenwerkingsverband dus, voor een bedrijf niet alleen collectieve, maar ook individuele voordelen met zich meebrengt.³ Van belang bleek de positie die een bedrijf in een dergelijke belangenorganisatie innam: de mate van nesteling. Deze bevinding zegt iets over de posities die leden van een netwerk ten opzichte van elkaar innemen, hetgeen erop wijst dat de structuur van een netwerk van belang is bij het uitoefenen van invloed ten eigen bate.

Of studenten gezien bovengenoemde onduidelijkheden en vaagheden *Netwerken* prettige leerstof vinden, lijkt mij twijfelachtig. Daar staat tegenover dat het boekje een nuttige functie kan vervullen bij het traceren van externe invloeden op bedrijven en andere organisaties. Opmerkelijk is de constatering van de bedrijfskundecenten dat de politieke context bij het tot stand komen van het beleid van individuele organisaties van wezenlijk belang is. Dit zal de ondernemers-in-spe die Delft opleidt, wat gevoeliger kunnen maken voor de politieke realiteit van alledag.

Th. van der Tak

Noten

1. A. J. A. Felling, *Lokale macht en netwerken*, Samsom, 1974, p. 220 e.v.
2. J. Galaskiewicz, *Exchange networks and community politics*, Sage, 1979, hoofdstuk 1 en 2.
3. G. P. A. Braam, *Invloed van bedrijven op de overheid*, Boom, 1973, hoofdstuk 7 en 10.

Paul Whiteley (ed.), *Models of Political Economy*, London/Beverly Hills: Sage Modern Politics Series Vol. 4, 1980, 388 pp.

De Sage Modern Politics Series ('sponsored by the European Consortium for Political Research') vormt tesamen met de European Journal of Political Research de hoofdpijler van het eigen publikatiebeleid van de ECPR. Als deel 4 in deze serie is in 1980 *Models of Political Economy* verschenen waarin de bijdragen van de deelnemers aan de Workshop over formele politieke analyse van de ECPR Joint Sessions in Grenoble in 1978 zijn gebundeld.

De papers zijn verdeeld over 5 secties, voorafgegaan door inleidingen van Richard E. Wagner en de director van de workshop, Paul Whiteley. In de eerste, tevens de grootste, sectie — Modelling Politico-Economic Interrelationships — zijn een vijftal bijdragen ondergebracht die zich bezighouden met de wisselwerking tussen economisch beleid en electorale uitkomsten in verschillende landen. De tweede sectie — The Political Business Cycle — bestaat uit een tweetal papers over de politieke conjunctuurcyclus, terwijl de twee artikelen in de derde sectie — Politics, Inflation and Economic Policy — zich concentreren op het probleem van de inflatie in de westerse democratieën, meer in het bijzonder op de manier waarop poli-

tieke factoren het inflatiepercentage beïnvloeden. De vierde sectie — Formal Approaches to the Analysis of Political Systems — omvat drie bijdragen waarin de nadruk veeleer op formeel-theoretische aspecten dan op empirische resultaten ligt, terwijl in de laatste, vijfde sectie een tweetal artikelen onder de noemer 'Strategic Behaviour at the National and International Levels' zijn bijeengebracht waarvan het belangrijkste gemeenschappelijke kenmerk helaas is dat zij weinig of niets met de voorgaande sectie-onderwerpen van doen hebben.

De vijf artikelen in de eerste sectie — Henrik J. Madsen, 'Electoral Outcomes and Macro-Economic Policies: The Scandinavian Cases'; Bruno Frey en Friedrich Schneider, 'Popularity Functions: The Case of the US and West Germany'; Paul Whiteley, 'Politico-Econometric Estimation in Britain: An Alternative Interpretation'; Jean Jacques Rosa, 'Economic Conditions and Elections in France' en Takashi Inoguchi, 'Economic Conditions and Mass Support in Japan, 1960-1976' — geven resultaten van de toepassing van het door Gerald Kramer in zijn 'Short-term Fluctuations in US Voting Behavior 1896-1964' (APSR, Vol. 65, 1971) ontwikkelde model voor de relatie tussen kiezersgedrag en macro-economische factoren, in de aangegeven landen.

Het model van Kramer dat als een enge en specifieke interpretatie van de theorie van Anthony Downs kan worden opgevat, houdt in dat de populariteit van de regerende partij lineair afhankelijk is van macro-economische factoren als (verandering in) nationaal inkomen, werkloosheids- en inflatiepercentage. Kramer werd bij de US data al met een aantal problemen geconfronteerd, met name met het probleem van de definitie van de 'regerende partij' wanneer President en de meerderheid van het Huis niet tot dezelfde partij behoren. Voor de onderzoekers van het Europese en Japanse politiek toneel komen daar nog andere bij zoals het bestaan van een meer dan twee partijensysteem en, daarmee samenhangend, het optreden van coalitie-regeringen. Madsen wijst er voorts op dat in de politieke stelsels aan deze zijde van de Oceaan ideologische factoren een veel belangrijkere determinant van het stemgedrag vormen dan in de VS en wellicht de invloed van de economische condities in Europa zouden kunnen overheersen. Een minder belangrijke rol voor de economische variabelen met betrekking tot de verkiezingsuitslagen in deze contreien kan naar zijn mening eveneens worden verwacht, vergeleken met de VS, vanwege de grote afhankelijkheid van de Europese landen van de buitenlandse handel en, daarmee van fluctuaties in de wereldeconomie waarop de nationale regering geen of weinig invloed kan uitoefenen.

Madsen lost het dilemma van de definitie van een 'zittende regering' in het geval van een coalitiekabinet op door ervan uit te gaan dat de partij die de minister-president levert door de kiezer verantwoordelijk wordt gehouden voor het reilen en zeilen van de economie. De data voor Denemarken, Noorwegen en Zweden bevestigen grosso modo Madsens hypothese dat de economische factoren in de Scandinavische landen een veel minder belangrijke rol spelen bij de verklaring van veranderingen in de verkiezingsresultaten dan in de VS. De auteur merkt op dat wellicht een gedeelte van de verklaring voor de slechte aanpassing van de data aan het model moet worden gezocht in het feit dat door de kiezer ook andere partijen in de regerings-coalitie dan die van de minister-president het gevoerde economisch beleid wordt aangerekend.

Frey en Schneider komen voor West-Duitsland en de Verenigde Staten tot meer overtuigende resultaten: alle coëfficiënten voor de economische variabelen zijn significant en hebben het verwachte teken. Toch komen ook zij tot de conclusie dat

analyses op minder geaggregeerd niveau noodzakelijk zijn om een duidelijker beeld te krijgen voor welke economische ontwikkelingen de bevolking de regering nu precies verantwoordelijk houdt.

Het artikel van Whiteley onderscheidt zich van de overige bijdragen in deze sectie door een kritische evaluatie van eerdere onderzoekingen naar de rol van economische variabele bij stemgedrag, naast een schatting van het model voor Engeland op grond van een uitgebreide dataset.

In het algemeen kan men stellen dat het nut van deze eerste sectie als geheel veel-er gezocht moet worden in de aanzetten die worden gegeven naar een alternatieve formulering van het model dan in de concrete empirische resultaten. De verschillende analyses maken duidelijk dat voor een juiste inschatting van het gewicht van de economische variabelen in het model ook plaats zal moeten worden ingeruimd voor mogelijke andere determinanten van de verkiezingsresultaten. Onderzoeken naar de factoren die het individueel kiezersgedrag bepalen alsmede analyses op geaggregeerd niveau voor bepaalde subgroepen van kiezers — naar inkomensniveau e.d. — zouden handvatten kunnen bieden voor het selecteren van deze nieuwe variabelen.

Het centrale thema van de tweede sectie — de politieke conjunctuurcyclus — verschilt van dat in sectie 1 in de rol toegekend aan de economische variabelen: werden zij in de eerste sectie als onafhankelijk en gepredetermineerd beschouwd, in de twee artikelen van deze sectie worden zij als instrumentvariabelen opgevat, geschikt voor het manipuleren van de populariteit van de regering (spartijen) vóór de verkiezingen. De fundamentele gedachte achter de cyclus-hypothese is dat de regering er naar zal streven in de periode voorafgaande aan de verkiezingen bepaalde economische grootheden — met name het individueel beschikbare inkomen — te doen stijgen om de kiezer gunstig te stemmen.

Een nader onderzoek naar deze hypothese roept in eerste instantie meer vragen op dan er antwoorden worden gegeven. Primaire moeilijkheid is om te meten of de regering juist vóór de gang naar de stembus *bovennormale stimulansen* aan de economie heeft gegeven. Een tweede punt van discussie is welke economische grootheid een dergelijke stimulans moet krijgen om een zo groot mogelijke verkiezingswinst op te leveren. Een derde probleem is hoeveel tijd voor de verkiezingen deze prikkel moet worden toegediend, of anders beschouwd, hoe 'bijziende' de kiezer is.

James Alt gebruikt in zijn 'Political Business Cycles in Britain' data over de jaren 1951-74 om de parameters van een model te schatten dat eerder door Macrae is opgezet en gebruikt voor US-data. Meest opvallend daarbij is dat werkloosheid in inflatie hierin als economische grootheden fungeren, terwijl hij in de eerste paragrafen van zijn artikel een dominante rol in de cyclus toekent aan het reëel beschikbare inkomen. Gareth Locksley geeft in 'The Political Business Cycle: Alternative Interpretations' een uitstekend historisch overzicht van de cyclus-hypothese in de literatuur, beginnende bij het werk van de Poolse econoom Kalecki die de term 'politieke conjunctuurcyclus' in 1943 voor het eerst gebruikte. De reden dat de bijdragen van Richard E. Wagner — 'Public Choice, Monetary Control and Economic Disruption' en John Burton — 'The Demand for Inflation in Liberal-Democratic Societies' — in een afzonderlijke derde sectie — Politics, Inflation and Economic Policy — zijn ondergebracht en niet b.v. in de tweede moet waarschijnlijk gezocht worden in het feit dat in deze beide artikelen de economische theorie 'puur' een belangrijker plaats inneemt dan een analyse van de wisselwerking tussen economie en politiek. Dat maakt deze bijdragen overigens niet minder lezenswaard.

De werkelijke breuklijn in het boek loopt tussen de derde en vierde sectie – 'Formal Approaches to the Analysis of Political Systems'. Norman Schofield zet in zijn 'Equilibrium in a Political Economy' de algemene evenwichtstheorie en de Arrowiaanse sociale keuze-theorie tegen elkaar af. De probleemstelling komt mijns inziens echter niet goed uit de verf waardoor het artikel niet veel meer wordt dan het aaneenrijgen van een aantal deelresultaten uit beide benaderingen. Minder enthousiasme nog vermocht het tweede artikel in deze sectie – 'A Note on the Political Economy of Pure Space' van Hans Schadee – bij deze recensent op te wekken. De opzet van de auteur is een model te ontwikkelen waarin de effecten van enerzijds het ruimtelijk aspect van afstanden en anderzijds van dat van land als produktiefactor een plaats vinden. Volgens de schrijver valt het model in de 'loose category of rational choice models in as far as its style is somewhat deductive and it is assumed that some actors inside the model have a utility maximizing attitude'. Kan men het deze lezer kwalijk nemen dat hij slechts associaties kreeg met de gemeenplaats 'geklets in de ruimte'?

De derde bijdrage in deze sectie – 'Modelling Uncertainty in Political Decision-Making' van Hannu Nurmi – is van een aard eigen aan deze Finse onderzoeker: geen nieuwe theoretische vergezichten maar een gedegen samenvatting van de literatuur die onder deze noemer van 'onzekerheid in politieke besluitvorming' kan worden gerangschikt.

Van de laatste sectie – 'Strategic Behaviour at the National and International Levels' – is het meest positieve aspect dat de editor er in geslaagd is de beide bijdragen nog onder een gemeenschappelijke titel te rangschikken. Centraal in Dennis Sandole's 'Economic Conditions and Conflict Processes' staat een simulatie-studie van het Prisoner's Dilemma spel voor internationale conflictsituaties. Een ieder die de aversie tegen dit speltheoretisch model met de recensent deelt, zal moeite hebben het belang van deze bijdrage te onderkennen.

Het artikel van Menno Wolters – 'Strategic Voting: An Empirical Analysis with Dutch Roll Call Data' – is eerder ook als bijdrage ingediend en besproken op een 'Politologenetmaal' van de Nederlandse Kring. De fundamentele kritiek die toen op deze bijdrage naar voren is gebracht, blijft helaas ook bij herlezing recht overeind staan.

Workshop van de ECPR worden in het algemeen gekenmerkt door het feit dat onder een – bewust – vaag gehouden noemer bijdragen worden samengebracht die van zeer uiteenlopend niveau en karakter zijn. Deze situatie moge wenselijk zijn in zoverre zij een zo groot mogelijke deelname aan de Joint Sessions bevordert, zij verhindert meestal een zinvolle bundeling van de bijdragen in boekvorm, zeker als men er naar streeft alle bijdragen ook daadwerkelijk op te nemen. Dat bezwaar doet zich ook bij deze bundel gevoelen: de uitgave zou aan kwaliteit en consistentie hebben gewonnen wanneer de omvang tot de eerste drie secties van de huidige vorm was beperkt. Vanwege het artikel van Hannu Nurmi in de vierde sectie neigt de recensent er toe de rest eerder als toegift dan als ballast te zien.

G. P. de Bruin

Raymond E. Wolfinger and Steven J. Rosenstone, *Who Votes?*, Yale University Press, New Haven 1980, 158 p., \$3.95 (paperback)

Wolfinger en Rosenstone (verder aan te duiden als W&R) proberen in *Who Votes?* te verklaren waarom er tussen verschillende (demografische en sociaal-economische) groepen zulke systematische verschillen bestaan in opkomst bij verkiezingen in de Verenigde Staten. Op het eerste gezicht lijkt dit een wat overbodige onderneming. Heeft niet een lange reeks gedegen verkiezingsstudies reeds lang een antwoord op deze vraag gegeven? Er bestaat inderdaad een reeks 'gevestigde inzichten' over de relatie tussen opkomst en kenmerken als sociaal-economische status, leeftijd, geslacht, woonplaats, ras, etc. Toch is er weinig reden met deze bestaande kennis tevreden te zijn. Er bestaat geen goed inzicht in welke aspecten van bijvoorbeeld sociaal-economische status (opleiding, inkomen, beroep etc.) van invloed zijn als voor de andere aspecten wordt gecontroleerd. Het (onder)scheiden van de effecten van deze afzonderlijke aspecten is geen eenvoudige zaak omdat zij onderling sterk samenhangen. De voor sociaal-wetenschappelijk onderzoek gangbare steekproeven zijn veel te klein om zulke gedetailleerde analyses te doen, en vaak zien wij dan ook dat de vraag niet eens gesteld wordt en allerlei verschillende aspecten van sociaal-economische status samengenomen worden in één grote SES-index. Door het gebrek aan onderscheiding van het effect van verschillende status-aspecten is het ook niet goed mogelijk meer na te gaan in welke samenhang tussen opkomst en leeftijd, geslacht, etc. verklaard kan worden uit sociaal-economische factoren. Het ontbreken van zulk gedetailleerde, beschrijvende kennis, maakt het mogelijk dat er naast elkaar verschillende theoretische interpretaties bestaan van de verbanden tussen opkomst en demografische en sociaal-economische factoren (verklaringen in termen van cognitieve vaardigheden, in termen van beschikbare tijd, in termen van iemands 'stake in the system', in termen van het socialiserend effect van sociale rollen die men bekleedt, etc.).

W&R zijn, in tegenstelling tot andere onderzoekers, in staat om zeer gedetailleerde analyses te doen, en wel omdat zij beschikken over een tweetal zeer grote enquêtes, elk met ongeveer 100.000 respondenten! Deze enquêtes zijn gehouden door het Amerikaanse Bureau of the Census en bevatten een groot aantal zeer verfijnd gecodeerde achtergrondgegevens, en data over het zich al dan niet geregistreerd hebben en het al dan niet gestemd hebben (de steekproeven zijn direct na de verkiezingen van november 1972 en november 1974 ondervraagd). Door de gigantische omvang van de steekproeven is het mogelijk om allerlei groepen die anders slechts door enkele of een handjevol respondenten worden vertegenwoordigd in groten getale aan te treffen zodat aparte analyses daarop kunnen plaatsvinden (bijvoorbeeld: 'Northern blacks who have attended college', 'government employees with 5 years of college or more, in the Southern States', mannen boven de 79 jaar, etc.).

Wat levert dit alles nu op aan gedetailleerde kennis?

– *Ten aanzien van SES*: opleiding is de voornaamste determinant voor opkomst, ook na controle voor allerlei andere variabelen. Inkomen heeft een zeer beperkt effect: een inkomen beneden een zeker bestaansminimum verlaagt de opkomst, daarboven maakt het echter niet meer uit hoe arm of rijk men is. Naast opleiding blijkt wel beroep van belang te zijn. Controlerend voor opleiding loopt opkomst